

— Τί εἶναι, ἀγάπη μου; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ διὰ φωνῆς ἐν λυγμοῖς πνιγομένης.

— Μανουῖλα, ὁ Θεὸς θὰ μοῦ δώσει κεῖ πάνω ἔστων οὐρανὸν ἕνα ἀληθινὸ βιολί, αἶ, θὰ μοῦ δώσει;

— Ναί, παιδί μου, ναί, ναί! ἀπεκρίθη ἡ μήτηρ μὴ δυνηθεῖσα νὰ εἶπῃ τι πλέον, διότι ἐξερράγη διὰ μιᾶς ἡ συνεχομένη ὀδύνη της.

Ἐψιθύρισε μόνον ἐν λυγμοῖς.

— ὦ Χριστέ μου! Χριστέ μου!

Ἐκλινε βιαίως τὸ πρόσωπόν της ἐπὶ τοῦ ἔρμαρίου καὶ ἤρξατο ὠρουμένη ὡς τρελλή ἢ ὡς ὃν παρ' οὗ ὁ θάνατος ἀποσπᾷ τὴν προσφιλεστάτην ὑπαρξίν του. . .

Ἡ πολυτιμοτάτη ὑπαρξίς της πράγματι εἶχεν ἀνηρπασθῆ. Ὅτε ὕψωσε τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδε τὸ παιδίον, οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μικροῦ μουσικοῦ ἦσαν ἀνοικτοί, ἀλλ' ἀκίνητοι, τὸ πρόσωπόν του σοβαρόν, σκυθρωπὸν καὶ ἄκαμπτον. Ἡ ἀκτίς τοῦ ἡλίου εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Ἄναπαυοῦ ἐν εἰρήνῃ, Γιάγκο!

Τὴν ἐπαύριον οἱ πλούσιοι κτήτορες τοῦ μεγάλου ὑπέστρεψαν ἐξ Ἰταλίας καὶ μετ' αὐτῶν ἡ νεᾶνις καὶ ὁ ἱππότης ὅστις ἐπωφθαλμία τὴν χεῖρά της. Ὁ ἱππότης εἶπε:

— Τί ὠραία χώρα ἡ Ἰταλία!

— Καὶ τί λαὸς καλλιτεχνῶν! Ἐκεῖ θεωροῦν εὐτυχίαν τὼν νὰ ζητοῦν τὰς καλλιτεχνικὰς εὐφύας καὶ νὰ τὰς προστατεύουν. . ., προσεῖπεν ἡ νεᾶνις.

Ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γιάγκου αἱ ἰτέαι ἐθρήνουν.

(H. Sienkiewicz)

. . . K

Ἡ φιλοσοφικὴ σημασία

ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ ΧΕΙΡΟΣ

Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα σύγκειται ἐκ δύο ἡμίσεων μερῶν κυρίως δὲν εἴμεθα εἰς ἀνθρώπος, ἀλλὰ δύο ἡμίσεις· τοῦτο δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἔποψιν σωματικὴν, ἀλλὰ, καὶ πρὸ πάντων, ὑπὸ ἔποψιν ψυχικὴν· διὰ τὴν ἀριθμητικὴν δύο ἡμίση ἢ ἐν εἶνε ἐν καὶ τὸ αὐτό· ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶνε ἀριθμὸς· τὰ δύο ἡμίση τοῦ σώματος εἶνε οὐκ ὀλίγον ἀνόμοια ὡς πρὸς τὴν μορφήν καὶ λειτουργίαν τῶν ἐμπεριεχομένων ἐν ταῖς κοιλότησιν αὐτοῦ ὀργάνων καὶ ὡς πρὸς τὴν εὐχρηστίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ δεξιὰ χεὶρ εἶνε εὐχρηστοτέρα, ἐπιτηδειότερα καὶ πολυτιμότερα δι' ἡμᾶς τῆς ἀριστερᾶς· ἐπίσης τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον τοῦ ἐγκεφάλου, ὡς θέλομεν ἶδει παρακατιόντες εἶνε πολὺ σπουδαιότερον τοῦ δεξιῶ δμωνύμου.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸς τὸν ἀνθρώπον λίαν δικαίως ἀνεγνωρίσθησαν καὶ δεόντως

ἐξετιμήθησαν ὡς ἐνδείξιν δὲ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνθρώπος ἀνεκάθεν καθιέρωσεν ἔθιμα ἐν τῷ βίῳ του καὶ παρεδέχθη λέξεις ἐν τῇ γλώσσῃ του καὶ προλήψεις οὐδὲν ἄλλο μαρτυροῦντα ἢ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα, ἣν κέκτηται ἡ δεξιὰ, καὶ τὴν μεγάλην ὑπόληψιν, ἣν δὲν ἔπαυσε τρέφειν πρὸς αὐτὴν ὁ ἀνθρώπος, ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων καὶ καθ' ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη· οὕτω οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐὰν κατ' ἐπίσημον στιγμὴν ἐβλεπον πτηνὸν διερχόμενον πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐθεώρουν τοῦτο ὡς καλὸν οἰωνόν, ὡς κακὸν δὲ σημεῖον, ἐὰν διήρχετο πρὸς τὰ ἀριστερά· τὴν ἀριστερὰν χεῖρα κατ' εὐφημισμὸν ὠνόμαζον *εὐώνυμον*, ὡς ὠνόμαζον Βύμενιδας τὰς τρεῖς ἐκείνας καταχθονίους θεότητας, αἵτινες κατεδίωκον καὶ ἐβασάνιζον τοὺς κακουργοῦντας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ζητοῦντες τρόπον τινὰ ἐν τῷ μυστηριώδει καὶ ἀφελεῖ φόβῳ αὐτῶν πρὸς πᾶν κακὸν νὰ ἐξιλεώσωσι τοῦτο διὰ καλῆς προσωνομίας.

Ἡ δύναμις, ἡ ἐπιτηθειότης εἰς τὰς κινήσεις, τὰς μεγάλας ἢ τὰς μικράς, ἐκδηλοῦται καὶ διενεργεῖται διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς· παρ' ἅπασιν τοῖς λαοῖς καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους τὰ ἐργαλεῖα ἦσαν κατεσκευασμένα διὰ νὰ συλλαμβάνωνται διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς πρὸς χρῆσιν. Ὅσακις δὲ ἐργάζονται καὶ αἱ δύο χεῖρες, τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς ἐργασίας ἐκτελεῖ ἡ δεξιὰ, ἐνῷ ταυτοχρόνως ἡ ἀριστερὰ χρησιμεύει ὡς ἀπλή ὑπηρετρία τῆς εὐγενοῦς ἀντιστοίχου χειρὸς.

Εἰς τὸ κλειδοκύμβαλον ἡ ἀριστερὰ χεὶρ συνοδεύει τὴν δεξιάν, ἥτις τὸναντίον ποιεῖ τὰς μᾶλλον ἐκτεταμένας, λεπτάς καὶ ταχείας κινήσεις τοῦ μουσικοῦ τεμαχίου. Ἐὰν οἱ Ὀττεντότοι καὶ οἱ Σουδαναῖοι δὲν παίζωσι κλειδοκύμβαλον, γνωρίζουσιν ὅμως νὰ μάχωνται· καὶ οὗτοι λοιπὸν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀνασπῶσι τὸ ξίφος ἢ κραδαίνουσι τὴν λόγχην καὶ κρουροῦσι τὸν ἀντίπαλον, ἐνῷ ἡ ἀριστερὰ χεὶρ κρατεῖ τὴν ἀσπίδα.

Κατὰ τὴν ἀρχαίαν πακτικὴν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης τὸ δεξιὸν κέρασ συνεκροτεῖτο ἐξ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν, ἐνῷ τὸ εὐώνυμον κέρασ ἦν ὑποδεέστερον ὡς πρὸς τὴν ποιότητα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν· καὶ σήμερον δὲ παρ' ἡμῖν ἐν τῷ στρατῷ τοὺς ὑψηλοτέρους ἄνδρας τάττουσι πρὸς τὸ δεξιὸν ἐκάστης διμοιρίας, ἐνῷ οἱ δυστυχεῖς κορτοὶ τίθενται εἰς τὸ ἀριστερόν. Ὁ δεξιὸς φάλης ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πληρόνεται ἀκριβύτερον τοῦ ἀριστεροῦ· ἐν τοῖς γεύμασιν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Ἀμφιτρίωνος ἢ τῆς Ἀλκμήνης του κάθηται πρὸς τιμὴν ὁ ξενιζόμενος· ἐν δὲ ταῖς ἐθιμοτυπιαῖς τῶν Αὐλῶν ἢ πρὸς τὰ δεξιὰ θέσις εἶνε πάντοτε ἡ τιμητικωτέρα. Ὁ Ἀδιμος (Adimo) ὁ πρῶτος ἀνθρώπος τῶν Ἰνδῶν, ὁ υἱὸς τοῦ Βράχμα ἢ Βράμα, ὅστις πάλιν ἦτο υἱὸς τοῦ ἑαυτοῦ του, ἦται αὐτὸς ὁ ἴδιος Βράχμα ὁ θεός, ὁ δημιουργὸς τοῦ

παντός, ἐνσαρκωθεὶς εἰς ἄνθρωπον καὶ κυβερνήσας τὰς Ἰνδίας, ἃν σήμερον ἀντιπροσωπεύει ὁ λόρδος Δούφριν, αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἄδιμος, ὅστις κατὰ παράδοξον συγκυρίαν ὀνόματος ἐν τῇ ἑβραϊκῇ κοσμογονίᾳ ἐκλήθη Ἀδάμ, ἐγέννησε, κατὰ τὰς ἰνδικὰς παραδόσεις, τοὺς μὲν καλοὺς καὶ δικαίους ἀνθρώπους ἐκ τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ μέρους τοῦ ὀμφαλοῦ, τοὺς δὲ κακοὺς ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ· διὰ τὸν αὐτὸν λόγον φαίνεται ὅτι ἡ γυνὴ ἐπλάσθη ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ἀπεξαρθρωθείσης ὀμοπλατῆς τοῦ ἀνδρός, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἑβραϊκὴ κοσμογονία.

Ἐπὶ τέλους ἡ δεξιὰ χεὶρ χρησιμοποιεῖται εἰς τὸ γράφειν, βράπτειν, ζωγραφίζειν, σταυροκοπεῖσθαι, βραπίζειν καὶ γρονθοκοπίζειν, χαιρετᾶν, βραβδίζειν καὶ δεξιούσθαι, κλέπτειν καὶ φονεύειν καὶ πλαστογραφεῖν, καὶ ἐν γενεῖ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὑπηρετεῖν τὸν ἄνθρωπον πιστῶς καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους.

Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκδηλοῦται οὐ μόνον εἰς τὰ ποικιλώτατα καὶ λεπτεπίλεπτα τῶν χειρῶν ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ· οὕτω τὸ δικαίον ἀγγλιστὶ λέγεται *the right*· ἦτοι δεξιόν, ἐπίσης γερμανιστὶ *das recht*, γαλλιστὶ *le droit*· εἰς ἀπάσας δὲ τὰς γλώσσας ὑπάρχουσι φράσεις καὶ λέξεις πρὸς καθορισμὸν καλῆς τινος ιδιότητος τοῦ ἀνθρώπου ἢ τῆς ἀκριβείας καὶ ὀρθότητος τῶν πραγμάτων· οὕτω λέγομεν: ἐπιδεξιός, ἐπιδεξιότης κ.τ.λ. Γερμανιστὶ *recht* ἐπίσης σημαίνει ὀρθόν, ἀκριβές· οἱ ἀγγλοὶ τὸ ἔχει *καλῶς*, λέγουσιν: *all right*· ἡμεῖς ἔχομεν ἀναλόγους φράσεις, οἷον: ἦλθαν δεξιὰ κ.τ.λ. τὸ εὐθὺ οἱ γάλλοι ἐκφράζουσι διὰ τοῦ *tout droit* κ.τ.λ. χωρὶς δὲ νὰ διαμφισβητήσωμεν τὰ ὅρια τοῦ κράτους τῶν φιλολόγων, νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ εἰσελθῶμεν ἐπ' ὀλίγον ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νὰ κηρύξωμεν εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας ὅτι τὸ δεξιὸν παρήχθη ἐκ τοῦ βήματος *δέχομαι*, ὡσεὶ τάχα ὁ ἄνθρωπος εἶνε μονόχειρ καὶ μόνον διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς δέχεται τι καὶ ἡ μεροληψία αὕτη ὑπὲρ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἶνε βεβαίως χαρακτηριστικὴ.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς οὐδὲν ἄλλο μέλος τοῦ σώματός του ὁ ἄνθρωπος τοσοῦτον πανηγυρικῶς ἐξεδήλωσε τὴν συμπάθειαν καὶ εὐγνωμοσύνην του, ὅσον εἰς τὴν δεξιᾶν χεῖρα! Καὶ ἐν τούτοις αὕτη ἄνευ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς θὰ ἦτο σχεδὸν ἄχρηστος! Ἐὰν ἡ ἀριστερὰ χεὶρ πλὴν τῆς μυϊκῆς δυνάμεως εἶχε καὶ συναίσθησιν τῆς περιφρονήσεως, ἦν ὑφίσταται, βεβαίως πρὸ πολλοῦ θὰ παρητεῖτο τῆς ὑπηρεσίας της ὡς τμηματάρχης πεπτωκότος ὑπουργείου, καὶ θὰ ἀπεχώρει τοῦ σώματος μετ' ἀγανακτήσεως.

Τίνα σημασίαν ἔχει ἡ μεγάλη αὕτη ὑπεροχὴ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς; πρέπει ἄρα γε εἰς τὴν ὑπεροχὴν ταύτην νὰ ἴδωμεν τὰ ἀποτελέσματα μακρᾶς ἐξασκήσεως γενομένης κατὰ

παράδοσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι σήμερον;

Τοῦτο θὰ ἦτο τολμηρὸν καὶ δὴ καὶ ἐπιτόλαιον.

Ἐὰν φιλοσοφήσῃ τις ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐν λόγῳ ὑπεροχῆς τῆς δεξιᾶς χειρὸς βοηθούμενος ὑπὸ τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ φυσιολογίας, θὰ καταλήξῃ εἰς ἀλλοίαν ὅλως ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου. Ἡ παρατήρησις ἐν πρώτοις διδάσκει ἡμῖν ὅτι ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν ἄκρων τοῦ σώματος ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πλησιέστερον αὐτοῦ ἐν τῇ ζωολογικῇ κλίμακι κειμένων ὄντων. Τὰ πλεῖστα τῶν ζῶων εἶνε ἀμφιδέξια, πάντα μεταχειρίζονται ἀδιαφόρως καὶ τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας των (κύων, γαλῆ, λέων, τίγρις κ. τ. λ.) ὁ πίθηκος μεταχειρίζεται καὶ τὰ τέσσαρα μέλη αὐτοῦ ἐξ ἴσου σχεδὸν ὡς χεῖρας, συνήθως δὲ καὶ τὴν οὐρὰν του, διὸ καὶ εἶνε ἐπιδεξιώτατος εἰς τὰς κινήσεις καὶ εὐκινητότατος· οἱ φυσιοδίφαι μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ πίθηκοι εἰς τὰ δάση φαίνονται πετῶντες μᾶλλον ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, συλλαμβάνουσι δὲ ταχύτατα καὶ τὰ πτηνὰ αὐτὰ πετῶντα. Οὐχ ἦττον παρατηρηταί τινες βεβαιοῦσι ὅτι εἶδη τινὰ πιθήκων κατὰ προτίμησιν μεταχειρίζονται ἐνίοτε τὴν δεξιὰν χεῖρά των, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ ἐμβάλλῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς μελαγχολικὰς σκέψεις περὶ τῆς καταγωγῆς του.

Τὰ ζῶα πρὸς τοῦτους δὲν ἔχουσι τὴν θαυμαστήν ιδιότητα τοῦ ὀμιλεῖν καὶ ἐπομένως οὔτε ἰδαιτέρην συσκευὴν ἐν τῷ ἔγκεφάλῳ πρὸς ἐκφρασίαν τῶν διανοημάτων αὐτῶν διὰ τοῦ λόγου. Τὰ δύο ἄρα ἡμισφαίρια τοῦ ἔγκεφάλου αὐτῶν φαίνονται ἔχοντα τὴν αὐτὴν λειτουργικότητα καὶ σπουδαιότητα ἄνευ ὑπεροχῆς τινος τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἑτέρου.

Παρὰ τῶ ἀνθρώπῳ ὅμως ἄλλως ἔχουσι τὰ πράγματα· ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς λειτουργίας καὶ τὴν διηνεκῆ ἐργασίαν τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον τοῦ ἔγκεφάλου του εἶνε πολὺ σπουδαιότερον τοῦ δεξιοῦ, καθότι πλὴν τῆς ἐξαρτήσεως τῶν κινήσεων τῆς δεξιᾶς χειρὸς (πλείοτερον καὶ δὴ καὶ λεπτότερον ἐργαζομένης ἢ ἡ ἀριστερὰ) ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμισφαιρίου, καὶ ἡ ἔδρα τοῦ μηχανισμοῦ ὡς γνωστόν, τοῦ ὀμιλεῖν εὐρίσκεται ἐν τῷ αὐτῷ ἡμισφαιρίῳ· δὲν δυνάμεθα οὔτε λέξιν νὰ ἀρθρώσωμεν οὔτε τὴν δεξιὰν χεῖρα νὰ κινήσωμεν ἄνευ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμισφαιρίου· ἀκριβῶς δὲ ὁ λόγος, τὸ μέγιστον τοῦτο δῶρον τοῦ ἀνθρώπου, ἀφ' ἐνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ δεξιὰ χεὶρ ἠνέψαν τὸ μέγα χάσμα μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν λοιπῶν ζῶων. Ὅθεν παρατηροῦμεν ὅτι δύο σπουδαιόταται λειτουργία ἐνετοπίσθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐν ἡμισφαίριον, τὸ ἀριστερὸν καὶ οὐχὶ τὸ δεξιόν.

Καὶ ὁποῖαν σημασίαν ἔχει τοῦτο ;

Μεγίστην ὑπάρχει εἰς γενικὸς καὶ ἀμετάβλητος νόμος ἐν τῷ ζωικῷ κόσμῳ συνιστάμενος εἰς τοῦτο, ὅτι ἡ εἰδικευσις τῶν ὀργάνων εἰς τὰ ὄντα εἶνε σημεῖον τελειοποιήσεως καὶ προόδου αὐτῶν ἐν τῇ ζωολογικῇ κλίμακί, ὡς ὁ καταμερισμὸς τῶν ἐργασιῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶνε σημεῖον πολιτισμοῦ καὶ προόδου. Εἰς τὰς στοιχειώδεις κοινωνίας ἐν ἄτομον ἐξασκεῖ ταύτοχρόνως πολλὰ καὶ διάφορα ἐπαγγέλματα, ἐνῶ εἰς τὰς πεπολιτισμένας ἡ ἐργασία καταμερίζεται ἐπ' ἄπειρον. Ὁ Πάρις ἦτο βασιλόπαις καὶ βοσκὸς· οἱ χωρικοὶ προὔχοντες εἶνε ἄρχοντες καὶ γεωργοὶ καὶ τσαρουχοποιοὶ ἐνίοτε· οἱ παντοπῶλαι τῶν χωρίων καὶ μικρῶν πόλεων συγκεντροῦσιν ἐν τῷ παντοπωλείῳ τῶν ὀρύζιον, ὑφάσματα, ἐλαίας, ἀρώματα, σκόροδα, βιβλία, ὑποδήματα, φάρμακα, κοσμήματα καὶ ἐν γένει πάντα ὅσα ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ματαιότης τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτοῦσιν· οἱ κουρεῖς εἶνε καφεπῶλαι, κουρεῖς καὶ ὀδοντοίατροι κτλ.

Τοῦθ' ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ζωοφύτων καὶ ἐπισκοποῦντες τὰς τάξεις τῶν μαλακίων, τῶν δακτυλιωτῶν, καὶ τῶν σπονδυλωτῶν μέχρι τοῦ ἀνθρώπου παρατηροῦμεν ὅτι αἱ διάφοροι ὀργανικαὶ συσκευαὶ αἱ ἐνυπάρχουσαι ἤδη εἰς τὸν τέλειον ἀνθρώπον, ἥτοι τὸ ἀναπνευστικὸν σύστημα, τὸ κυκλοφορικόν, τὸ πεπτικόν, τὸ γεννητικόν καὶ τὸ νευρικόν κ. τ. λ. ἡ δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὰ ἀτελέστερα τῶν ὄντων, ἡ εἶνε εἰς ἐν συγκεχωνεμένα, ἡ ἐν στοιχειώδει καὶ ἀτελεῖ καταστάσει εὐρίσκονται· ἡ εἰδικευσις τῶν ὀργάνων προβαίνει βαθμηδὸν ἐφ' ὅσον τὸ ζῶον ἀνέρχεται εἰς τὰς βαθμίδας τῆς ζωολογικῆς κλίμακος. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐφ' ὅσον τελειοποιεῖται τὸ ζῶον, ἐπὶ τοσοῦτον αἱ διάφοροι λειτουργίαι τοῦ σώματος ἐντοπιζονται εἰς εἰδικὰ ὄργανα. Τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ γένος π. χ. εἰς τὰ ἀτελέστερα ὄντα ὑπάρχουσι ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἄτομῳ, μόνον δὲ εἰς τὰ τελειότερα τὰ γένη χωρίζονται· ἐπίσης τὸ νευρικὸν σύστημα ὑπάρχον ὡς σύστημα γαγγλίων εἰς τὰ ἀτελεῖ ὄντα, βαθμηδὸν συγκεντροῦται μέρος αὐτοῦ εἰς μίαν μάζαν, τὸν ἐγκέφαλον παρά τοῖς τελειότεροις ζώοις κ. τ. λ.

Ἄλλ' ἐνῶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῶν πλησιέστερον τῷ ἀνθρώπῳ κειμένων ζώων πλήρης ἐπικρατεῖ ἰσότης μεταξύ τῶν δύο ἡμισφαιρίων ὡς πρὸς τὴν λειτουργικότητα αὐτῶν, εἰς τὸν ἀνθρώπινον ἐγκέφαλον τὸναντίον τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον ἀνέλαβε σπουδαιότερας λειτουργίας ἀπὸ τοῦ δεξιῦ, διότι ἐν ἐκείνῳ ἐδράζει ὁ μηχανισμὸς τοῦ λόγου καὶ τῶν κινήσεων τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἥτοι τὸ ἀριστερὸν ἐγκεφαλικὸν ἡμισφαίριον ἐγένετο εἰδικώτερον διὰ τινος λειτουργίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰδικευσις τῶν ὀργάνων εἶνε τὸ ἀλάνθαστον σημεῖον τῆς ὀργανικῆς τελειότητος ἐν τῇ ἐξελίξει

τῶν ὄντων, ἔπεται ὅτι ἡ ἀνισότης αὕτη τῶν δύο ἡμισφαιρίων τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου σημαίνει τελειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλ' ἡ ὑπεροχὴ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐγκτεται ἐν τῇ ὑπεροχῇ, ἐν τῇ εἰδικεύσει, τοῦ ἀριστεροῦ ἡμισφαιρίου, ἐξ οὗ ἀμέσως αὕτη ἐξαρτᾶται· ἡ χρῆσις ἄρα καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶνε σημεῖον τῆς τελειότητος τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ καὶ οὐχὶ τυχαῖον ἀποτέλεσμα συνηθείας καὶ ἐξασκήσεως αὐτῆς· εἶνε ἔκφρασις, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τελειοποιήσεως καὶ ὑπεροχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὐχὶ ἡ αἰτία, ὡς ἄλλοτε ἐφρόνουν φιλόσοφοι τινες.

Ἐξ ὅλων ὅθεν τῶν ὄντων ὁ ἀνθρώπος εἶνε ὁ τελειότερος, καθότι κατωρθώθη σὺν τῷ χρόνῳ νὰ εἰδικευθῇ καὶ αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλός του, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαίριον νὰ ἐνέχη τὴν ἔδραν τοῦ λόγου καὶ τῶν θαυμασιῶν κινήσεων τῆς δεξιᾶς χειρὸς, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῶν ζώων. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐδράζη ὁ μηχανισμὸς τοῦ λόγου, ὅστις εἶνε τὸ ὄργανον τῆς διανοίας, ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμισφαιρίῳ, εἶνε φυσικώτερον ὅπως καὶ ἡ διάνοια εὐρίσκηται πλησίον αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ἡμισφαιρίῳ καὶ τῶντι αἱ βλάβαι αὐτοῦ βαθύτερον προσβάλλουσι τὴν διάνοιαν ἢ αἱ βλάβαι τοῦ δεξιῦ ἡμισφαιρίου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅν μᾶλλον ὄργανον τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὀλιγώτερον ὄργανον τῆς διανοίας.

Ἄλλὰ δὲν εἶνε κατάλληλος ὁ τόπος ἐνταῦθα πρὸς εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος τούτου· τοῦτο μόνον ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν ἐν τῷ νῷ, ὅτι τὸ ἀριστερὸν ἐγκεφαλικὸν ἡμισφαίριον εἶνε τὸ ὄργανον τῆς διανοίας, τοῦ λόγου καὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς δι' ὧν ἀπάντων ὁ ἀνθρώπος κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκηρύχθη βασιλεὺς τῶν ζώων καὶ τῆς δημιουργίας.

Εἴμεθα, ὡς ἐλέγομεν δύο ἡμισφαιρίων ἀνθρώποι ἢ μᾶλλον δύο ὀλόκληροι, καὶ οὐχὶ εἷς, ἀφοῦ τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαιρίου τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε διάφορον τοῦ δεξιῦ καὶ σπουδαιότερον καὶ δὴ καὶ ἀνθρωπινότερον, καὶ κυρίως ἔπρεπε νὰ ὑποληπτώμεθα τὸ ἀριστερὸν ἡμισφαιρίου τοῦ σώματος ἡμῶν, τὸ ὁποῖον τόσον ἀγενῶς ὑβρίζεται καὶ περιφρονεῖται ἐν τε τῇ γλώσσει καὶ τις ἐθίμοις τοῦ ἀνθρώπου· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πολὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν γνωρίζει φυσιολογίαν, ἄς ἐξακολουθῇ ὑπάρχουσα ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ πρόληψις αὕτη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος, ὡς ὑπάρχουσι τόσαι ἄλλαι προλήψεις καὶ ἀδικίαι· τοιαύτην φιλοσοφικὴν σημασίαν κέκτηται ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου.

ΣΙΜΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ